

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 8/1999 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 1 oktober 1999 en proposition med förslag till lag om ändring av lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (RP 77/1999 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att grundlagsutskottet skall lämna utlåtande i ärendet till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsrådet Pekka Järvinen, social- och hälsovårdsministeriet
- juridiske chefen Kari Prättälä och juristen Outi Raitoaho, Finlands Kommunförbund
- professor Mikael Hidén
- professor Arvo Myllymäki
- professor Liisa Nieminen
- professor Matti Niemivuo
- professor Kaarlo Tuori.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår ändringar i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården. Ett av förslagen gäller ett årligt maximibelopp, ett avgiftstak, för klientavgifterna. Avsikten är att det genom förordning bestäms om nivån för avgiftstaket och de tjänster som det skall omfatta.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2000.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 2000.

Propositionen har inget avsnitt om lagstiftningsordningen.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Klientavgifterna inom social- och hälsovården är kommunala avgifter som klienterna betalar för kommunernas och samkommunernas lagfästa service. En konstitutionell bedömning av av-

giftsbestämmelser av denna typ måste ta hänsyn till 62 § regeringsformen angående avgifter, 51 § 2 mom. regeringsformen om självstyrelse och 15 a § 3 mom. regeringsformen angående det all-

männas skyldighet att tillförsäkra var och en tillräckliga social- och hälsovårdstjänster.

Enligt 62 § regeringsformen stadgas det genom lag om de allmänna grunderna för att statsmyndigheternas tjänsteåtgärder och service samt övriga verksamhet skall vara avgiftsbelagda och om de allmänna grunderna för storleken på avgifterna (Se GrUB 17/1990 rd, s. 3 — 4). Paragrafen ingår i kapitlet Statshushållningen i grundlagen och gäller utifrån sin lydelse bara statliga avgifter. Utskottet menar att det utgående från detta lagrum inte direkt går att sluta sig till på vilket sätt det skall föreskrivas om kommunala avgifter. I konstitutionellt hänseende bör frågan i första hand bedömas utifrån den kommunala självstyrelsen, det vill säga med avseende på 51 § 2 mom. regeringsformen.

Grundlagsutskottet menar att självstyrelsebestämmelserna i grundlagen inte utgör något hinder för att genom lag föreskriva om avgifter som kommunerna tar ut för tjänster som de måste tillhandahålla. Det går att lagstadga också om till exempel ett avgiftstak på det sätt som regeringen nu föreslår. Med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna kan ett avgiftstak i sak motiveras utifrån 15 a § 3 mom. regeringsformen, eftersom det faktum att det allmänna skall tillförsäkra var och en tillräckliga social- och hälsovårdstjänster har den viktiga dimensionen att klientavgifterna inte får vara så höga att de som behöver tjänsterna inte kan utnyttja dem (GrUU 39/1996 rd).

Författningsnivån i propositionen är dock ett konstitutionellt problem. Enligt 6 a § 1 mom. i propositionen bestäms det nämligen genom förordning om avgiftstakets storlek och de tjänster som det omfattar. Att ett avgiftstak införs betyder samtidigt att klienterna inte betalar några avgifter när taket är nått och att kommunernas inkomster av avgifterna därmed minskar. Kommunernas möjligheter att självständigt bestämma

om sin ekonomi har ansetts vara en sektor inom självstyrelsen som åtnjuter grundlagsskydd (t.ex. GrUU 13/1993 rd och GrUU 9/1994 rd). Därför måste det bestämmas genom lag om ett avgiftstak med effekter av denna typ. Denna slutsats stöds av förslagets kopplingar till de grundläggande fri- och rättigheterna. En förutsättning för att lagförslaget skall kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning är därför att det bestäms genom lag om storleken på avgiftstaket och om vilka tjänster som ingår i det.

Bestämmelserna i lagförslagets 6 a § 2 mom. gäller insamling av uppgifter och utlämnande av dem för klientavgifterna. Förslaget är av konstitutionell betydelse, eftersom 8 § 1 mom. regeringsformen tryggar envars privatliv och kräver att det stadgas om skydd för personuppgifter i lag. Denna grundläggande fri- och rättighet är för det första orsaken till att fullmaktsbestämmelsen i slutet av 6 a § 2 mom. inte är konstitutionellt genomförbar. Kravet att det skall stadgas i lag om skydd för personuppgifter uppfylls för det andra inte heller i den bestämmelse som anger att uppgifter om klientavgifter får ges ut utan hinder av vad som bestäms någon annanstans i lag om sekretess eller integritetsskydd. Av kravet på bestämmelser i lag följer enligt utskottets mening att den nya lagen exakt måste säga ut på vilka punkter och i förekommande fall på vilka villkor specialbestämmelserna avviker från gällande bestämmelser.

Utlåtande

Grundlagsutskottet anför värdsamt som sitt utlåtande

att lagförslaget kan behandlas i den ordning som 66 § riksdagsordningen föreskriver, om utskottets konstitutionella anmärkningar i fråga om 6 a § beaktas på behörigt sätt.

Helsingfors den 17 november 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Ville Itälä /saml
vordf. Riitta Prusti /sd
medl. Tuija Brax /gröna
Klaus Hellberg /sd
Esko Helle /vänst
Gunnar Jansson /sv
Paula Kokkonen /saml
Jouni Lehtimäki /saml

Johannes Leppänen /cent
Hannes Manninen /cent (delvis)
Pekka Nousiainen /cent
Heli Paasio /sd
Osmo Puhakka /cent
Petri Salo /saml
Arto Seppälä /sd
suppl. Veijo Puhjo /vänst.

AVVIKANDE ÅSIKT

Motivering

I sitt utlåtande om den föreslagna lagen om ändring av lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården anser grundlagsutskottet att det faktum att var och en skall tillförsäkras tillräckliga social- och hälsovårdstjänster innebär att avgifterna inte får vara så höga att de som behöver tjänsterna inte kan utnyttja dem. Däremot biföll inte majoriteten av utskottsmedlemmarna förslaget att klientavgifterna inte heller får leda till att de som behöver tjänsterna måste utnyttja de yttersta stödformerna enligt 15 a § 1 mom. regeringsformen, det nuvarande utkomststödet.

Höjda klientavgifter kan leda till att människor måste utnyttja utkomststödet. Men i och med att det allmänna måste tillförsäkra var och en tillräckliga tjänster bör en sådan utveckling undvikas.

Majoriteten av utskottsmedlemmarna ville inte heller ställa sig bakom mitt förslag att det bör bestämmas i lag om de viktigaste avgifterna för att grundlagskontrollen av de grundläggande fri- och rättigheterna skall kunna tryggas, efter-

som klienterna på grund av avgifternas storlek kanske inte kan utnyttja tjänsterna.

I en internationell jämförelse har Finland höga klientavgifter. Detta talar för att avgifterna bör bestämmas av riksdagen. Statistik från OECD visar nämligen att Finland 1997 kom på tredje plats bland de EU-länder som hade den sämsta offentliga finansieringen av sjukvården. Finland finansierar sin sjukvård till 80 procent med offentliga medel. När det gäller den offentliga finansieringen av läkemedel var Finland överlägset sämst med 45 procent. Det innebär att patienterna själva måste betala 55 procent av läkemedelspriserna. Noteras bör dock att Finland låg i absoluta toppen beträffande öppen vård. Men i den offentliga finansieringen av institutionsvård var Finland tillsammans med Nederländerna klart sämst.

Avvikande åsikt

På grundval av det ovanstående föreslår jag

att social- och hälsovårdsutskottet bör beakta det ovan relaterade.

Helsingfors den 17 november 1999

Veijo Puhjo /vänst